

Masarykova univerzita

Fakulta sociálních studií

Katedra sociální politiky a sociální práce

Politická filosofie podle Machiavelliho a Bacona

VPL150 Základy veřejné politiky

Seminární práce

Zadali: doc. PhDr. Jiří Winkler, Ph.D. a PhDr. Pavel Horák, Ph.D.

Vypracovali: Andrea Prokopová (427140) a Tadeáš Hoza (427192)

Brno, 1. 12. 2013

Velice dobré!

Není jasné, který z Vás psal které kapitoly. Vypadá to na jednoho autora!!!!

Prosím zpracovat drobné připomínky uvedené níže přímo v textu.

Hodnocena je až druhá verze text zavěste nejpozději dva týdny před koncem zkouškového období!

Obsah

ÚVOD	1
1. Machiavelliho politická filosofie	2
1.1 Hlavní principy vycházející z Machiavelliho tvorby	3
1.2 Další principy	6
1.3 Shrnutí	7
2. Baconova politická filosofie.....	8
2.1 Politické principy vycházející z Baconovy tvorby	8
2.2 Shrnutí (doplňte)	
3. Využití Machiavelliho a Baconovy filosofie v praxi	11
3.1 Machiavelliho pojetí	11
3.2 Baconovo pojetí.....	12
ZÁVĚR.....	13
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	14

ÚVOD

Tato seminární práce se bude zabývat politickou filosofií dvou velmi výrazných renesančních filosofů – Niccoló Machiavelliho a Francise Bacona **proč? Jakými tématy využitelnými ve veřejné politice se zabývaly a proč je významné zabývat se jimi v současnosti?**. Hlavním cílem této práce bude seznámit čtenáře se základními myšlenkami obou autorů a nejdůležitějšími principy, na kterých staví svou politickou filosofii. Oba tito myslitelé totiž vynikají svou názorovou **vyhroceností v oblasti řízení státu a svým způsobem i nadčasovostí jejich myšlenek**, což si ověříme ve třetí části této práce, která se zabývá uvedením jejich poznatků do praxe **krátce, ale konkrétněji vymezte**. Práce poukazuje na jednotlivé principy vládnutí, kterým autoři připisují různé priority i podoby, jež jsou v několika oblastech výrazně protichůdné. **Jaká je současná podoba vládnutí a jak ji Machiavelli a Bacon ovlivnili? Očekával bych v první kapitole tuto krátkou exkurzi, zde i informaci o přínosech Ma B a následně by byla druhá kapitola o jednotlivých autorech a v třetí, závěrečné kapitole jejich aplikace a případně i srovnání**

1. Koncept vládnutí dnes a v minulosti

Zde stačí na dvou třech stranách o současném vnímání konceptu vládnutí a v návaznosti na to myšlenky MaB o vládnutí a jejich prolínání

Můžete být inspirováni odkazy z

HORÁK, Pavel. Měření governance jako způsobu řízení, koordinace, kontroly a realizace veřejných politik a programů na regionální a lokální úrovni. Fórum sociální politiky, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2012, roč. 6, č. 4, s. 2-10.

Zelenková, I. Multi-level governance. DP, Brno: FSS MU.

https://is.muni.cz/auth/th/143806/fss_d_b1/Disertace.pdf

2. Machiavelliho politická filosofie

Niccoló Machiavelli, narozen v bohatém italském státě Florencii 3. května roku 1469 do staré rodiny právníků, byl jako mladík velmi pohledný a živý člověk, který skládal různé krátké básně a popěvky. Všechny odkazy z ppč dejte do textu, do ppč v sociálních vědách se literatura vkládá minimálně – např. „(Machiavelli 1997)“ Nabízel se pro něj (i přes otcovu nepřízeň) život průměrného renesančního literáta, který by neměl žádné větší existenční problémy. Zlom v jeho smýšlení a tvorbě přichází roku 1502, kdy nechal Rodrigo Borgia² svolat všechny své spojence, kteří proti němu plánovali spiknutí, a do jednoho je dal povraždit.³ V tomto období také Machiavelli získává významný úřad na florentském dvoře a čerpá množství politických zkušeností a poznatků, které pak uplatňuje ve svých dílech. Později je ovšem rodem Medici nařčen ze spiknutí a je nucen opustit Florencii.⁴ Stěhuje se na venkov a zde také vzniká jeho epochální dílo *Vladař*, které Machiavelli věnuje Lorenzu di Medici⁵, v němž vidí největší potenciál pro vytvoření jednotného italského státu. Epochální dílo spíše ze stránky obsahové než rozsahu.

¹ Srov. Machiavelli 1997: 3.

² Papež Alexandr VI. (1431-1503), známý svou kontroverzností a otec Cesara Borgii; pontifikát 1492-1503.

³ Srov. Machiavelli 1997: 5.

⁴ Srov. Tamtéž.

⁵ První kapitola *Vladaře* se jmenuje *Niccoló Machiavelli vznešenému Lorenzovi Medicejskému*.

Ideálním uspořádáním státu bylo podle Machiavelliho *knížectví*⁶, v přeneseném významu tedy můžeme hovořit o absolutní monarchii jednoho panovníka. Ideálem takového panovníka mu pak byl Cesare Borgia⁷, o kterém hned v počátcích své knihy Machiavelli říká: „Nevím, jaký lepší návod dát novému knížeti než ten, že popíšu a uvedu Borgiovy činy. Jestliže přes to všechno ničeho nedosáhl, nebylo to jeho vinou, nýbrž vinou osudu, jehož svrchované nepřízni podlehl.“⁸

Celá kniha ovšem nepojednává pouze o činech Cesara Borgii, nýbrž o další řadě významných panovníků a vojevůdců, ze kterých si Machiavelli bere příklad. Můžeme tedy říci, že ve *Vladaři* nepředkládá žádné utopické vize a nové styly politiky, nýbrž konkrétně uplatnitelné, pragmaticky a přiměřeně k cíli orientované a praxí až do dnešní doby potvrzované platnosti zákonů vedení společnosti. „Nabízí nám analýzu společnosti, jak ji doopravdy vidí; analýzu nesporně chladnou a jízlivou, leč pohled lidský a nezkreslený sentimentalitou, vírou či křesťanskou láskou.“⁹ Francis Bacon roku 1605 napsal: „Jsme velice zavázáni Machiavellimu a ostatním, kteří píší o tom, co lidé dělají, a ne co by dělat měli.“¹⁰

1.1 Hlavní principy vycházející z Machiavelliho tvorby

Na základě Machiavelliho tvorby můžeme (dle Whitea)¹¹ vymezit sedm následujících základních principů jeho politické filosofie:

1. Dějiny píší vítězové.

Tato teze není rozhodně nejdůležitější ze všech těch, co budou následovat, a rozhodně nevychází pouze z Machiavelliho, o to více je ovšem pravdivá. Stačí se podívat do nedaleké minulosti, přesněji na druhou světovou válku. Po jejím skončení následovaly nespočetné soudní procesy s nacistickými vojevůdci a všechny jejich válečné činy byly potrestány. Co ovšem válečné činy vítězů? Ty nikdy souzeny nebyly, ať už jde třeba o atomový útok na Hirošimu a Nagasaki nebo vybombardování Drážďan.

⁶ Srov. White 2006: 198.

⁷ Cesare Borgia (1475-1507) usiloval o vytvoření jednotného silného státu, k dosažení stanovených cílů se neštítal využívat jak morálně pochybných aktivit, tak moci svého otce Alexandra VI., který ho později jmenoval kardinálem.

⁸ Machiavelli 1997: 31.

⁹ White 2006: 211.

¹⁰ Francis Bacon, *Rozhojnění vědy*. Kniha II, xxi. 9. 1605.

¹¹ White 2006: 263-265.

2. Lidem se nikdy nedá věřit.

Ať už jde o spojence, vlastní lid nebo nepřítele, podle Machiavelliho by správný panovník neměl slepě důvěřovat nikomu. Na adresu lidu podotýká: „*V dobách míru se mohou všichni dobrou vůli přetřhnout, slibují hory a doly, každý by za svého pána položil život, protože smrt je daleko. Ale v dobách zlých, kdy naopak stát potřebuje své občany, nachází pomocné ruce jen zřídka.*“¹² Boj po boku silnějšího spojence pak Machiavelli komentuje takto: „*Vítězství bývá hořké, upadne nakonec do jeho [spojencova] područí.*“¹³ Celá tato teze by se dala shrnout Machiavelliho citátem „*(...) tak už je ten náš svět řízen, že v dobré víře vykonáš to, co je v dané situaci nejmoudřejší, abys zažehnal nebezpečí, a vzápětí upadneš do nového, mnohem horšího.*“¹⁴

¹² Machiavelli 1997: 43.

¹³ Tamtéž: 79.

¹⁴ Tamtéž: 79.

3. Úspěšný vůdce musí být jak lvem, tak i liškou.

„Vladař musí umět bojovat jako zvíře i jako člověk, protože lidský způsob často nestačí a je třeba se uchýlit k zvířecímu.“¹⁵ Pod symbolem lva si musíme představit sílu, liška pak symbolizuje mazanost. Lev ovšem velmi snadno padne do pastí a liška se zase neubrání vlkům, je tedy třeba si počínat jako lev, který přemůže vlky, a současně jako liška, jež vycítí pasti.¹⁶ Ostatně jak říká sám Machiavelli: „Kdo myslí, že vystačí se silou, tomu nepatří do ruky žezlo.“¹⁷

4. Vůdce musí mít štěstí na své straně a musí být připraven tuto výhodu dokonale využít.

Tato teze se u Machiavelliho odráží v pojmu *fortuna*, což můžeme chápat jako střídání štěstí a neštěstí, jakýsi z vnějšku vtrhávající osud.¹⁸ Jako skvělý příklad Machiavelli uvádí Cesara Borgiu, kterého (mimo jeho těžkou chorobu) zničila smrt vlastního otce, jenž byl nedílnou součástí jeho plánů. Ve *Vladaři* osud přirovnává k obrovské záplavě, která ničí vše, co jí přijde do cesty, ovšem i přes to by měl člověk stavět hráze a kanály, které by její dopady alespoň o něco snížily.¹⁹ Proto je podle něj „všechno z poloviny dílem osudu a z poloviny, anebo alespoň z části, dílem člověka.“²⁰ Na druhou stranu „kdo hledí jen na to, co by se mělo stát a ne na to, co se děje, spíše ‚zruinuje‘ než zachová svoji existenci.“²¹

5. Jsou chvíle, kdy je celé společenství závislé na jednání silného vůdce.

Doba ohrožení zpravidla vysune do popředí nejsilnější individuality a dá jim možnost chopit se příležitosti, vyšvihnout se do sedla a vyvést svůj národ ze smrtelného nebezpečí. Toto tvrzení můžeme doložit na mnoha příkladech z minulosti. Machiavelli tuto tezi uvádí na příkladu vyvedení izraelského lidu z područí Egypta prorokem Mojžíšem.²² Z nedávné historie můžeme uvést jednání W. Churchilla, jenž se roku 1940 osobně zasloužil o přežití Velké Británie.²³

¹⁵ Belás 2007: 33.

¹⁶ Srov. Tamtéž: 34.

¹⁷ Machiavelli 1997: 64.

¹⁸ Srov. Rühle 1996: 5.

¹⁹ Srov. Machiavelli 1997: 86.

²⁰ Tamtéž: 86.

²¹ Rühle 1996: 5.

²² Srov. Machiavelli 1997: 28.

²³ Srov. White 2006: 264 – myšlena je evakuace britské a francouzské armády po ústupu z bitvy u Dunkirku.

6. Vždy udržuj silnou domobranu a vždy užívej vojska složeného z vlastního lidu.

Machiavelli rozděluje vojska na vlastní, žoldněřská, pomocná nebo smíšená.²⁴ Žoldněřská odsuzuje, protože jsou nesvorná, hamižná, nespolehlivá a nedisciplinovaná a tedy celkově nevhodná.²⁵ Pomocná vojska také nejsou žádným ideálem, jsou to taková, která vyše cizí panovník na pomoc jinému panovníkovi, přičemž jejich hlavním nedostatkem je, že nebojují s pravým zaujetím.²⁶ „U žoldněřů je největším nebezpečím jejich nedbalost a lenost, u pomocného vojska dokonalá kázeň.“²⁷ Ideál tady nachází ve vojsku *vlastním*, tedy takovém, které je složeno z poddaných, občanů, nebo lidí na panovníku zcela závislých. „Žádný stát není bezpečný bez vlastního vojska. Je zcela v rukou osudu, protože nemá sílu, která by ho v kritické chvíli ochránila.“²⁸

7. Národ musí být jednotný, má-li být silný.

Tuto tezi bych označil za zcela zásadní a nejdůležitější z Machiavelliho myšlenek. Kterýkoli vnitřně nestabilní stát se v době válek dostává do zvlášť nevýhodné pozice a v míru nedokáže těžit z jeho výhod a nabídek prosperity.²⁹ Machiavelli tento problém omílá v celém jeho díle. Nepokládá za důležitější, než právě trvalou národní stabilitu. Toto tvrzení můžeme dokázat na větě: „Jen taková vláda je spolehlivá a trvalá, která je jednotná, spoléhá sama na sebe a vlastními silami se dokáže ubránit.“³⁰

1.2 Další principy

Mimo výše popsané principy, které jsem popsal jako hlavní, Machiavelliho dílo obsahuje další, neméně důležité postupy a náhledy na správné vládnutí.

Obecně známý výklad Machiavelliho myšlenek vyjadřuje rčení „*účel světí prostředky*“, jež vyjadřuje pohled „obyčejného“ člověka na Machiavelliho jako obhájce zla, zkaženosti a nepoctivosti, tedy jako by obhajoval pravý opak všech etických hodnot a dobrého jednání. Podstata Machiavelliho ideje však spočívá v tom, že jednání a činy,

²⁴ Srov. Machiavelli 1997: 49.

²⁵ Srov. Tamtéž: 49.

²⁶ Srov. Tamtéž: 53.

²⁷ Tamtéž: 54.

²⁸ Tamtéž: 54.

²⁹ Srov. White 2006: 265.

³⁰ Machiavelli 1997: 85.

kteří většina lidí pokládá za „dobré“ a „čestné“, jim způsobují často větší utrpení než ty, jež jsou pokládány za kruté, vražedné nebo barbarské.³¹ Tuto myšlenku opět dokládá několika příklady z historie, nejvíce odkazuje na již zmiňovaného Cesara Borgiu. „*Cesara Borgiu považovali za násilníka, ale jeho tvrdost přinesla Romani pořádek, svornost, mír a jistotu.*“³² V patnácté kapitole *Vladaře* taky uvádí, že panovník by měl: „*(...) přesně vědět, kdy si může dovolit dobrotu.*“³³

Zajímavý je Machiavelliho vztah k náboženství, které už nevidí jako *normu politiky* ale jako její *prostředek*; je pro něj pouhým nástrojem k dosažení vyšších politických cílů.³⁴ Panovník by proto neměl dovolit, aby křesťanské smýšlení a hodnoty ovlivňovaly jeho rozhodování. Křesťanství pouze pomáhá udržovat mezi poddanými pořádek.

Důležitý aspekt udržení moci je podle něj v podpoře umění a vědy, tedy pořádání různých kulturních událostí, slavností a večírků, oceňování vědců za jejich práci, ale také podpora těch, kteří se plně oddali svému povolání a vykonávají ji s viditelnými výsledky.³⁵ Panovník by měl také „*(...) přicházet mezi lid, projevovat v pravou chvíli štědrost a uznalost – samozřejmě bez úhony na své hodnosti prvního muže ve státě.*“³⁶

1.3 Shrnutí

Machiavelli tedy, na rozdíl od ostatních autorů jeho doby, nepopisuje to, co by lidé *měli dělat*, ale to, co lidé *dělají*. Nyní můžeme zformulovat šest jeho hlavních myšlenek. Zaprvé, omluvitelné jsou ty panovníkovy metody, kterých je použito pro obecné blaho jeho lidu. Zadruhé, vladař se má vyvarovat vlivu křesťanství na jeho panování. Zatřetí, panovník by se měl i v časech dobrých připravovat na časy zlé. Začtvrté, panovník musí být jak silný, tak prohnáný (jako lev a liška). Zapáté, základem dobrého státu je dobrá domobrana. A zašesté, ve státní a národní jednotě je největší síla.³⁷

³¹ Srov. White 2006: 202.

³² Machiavelli 1997: 62.

³³ Tamtéž: 58.

³⁴ Srov. Belás 2007: 30.

³⁵ Srov. Machiavelli 1997: 79.

³⁶ Tamtéž: 79.

³⁷ Srov. White 2006: 201-202.

2. Baconova politická filosofie

Francis Bacon se narodil roku 1561 v Anglii, tedy za vlády královny Alžběty. Studoval Cambridge a stal se právníkem, dal pak ale přednost politice a byl členem parlamentu. Stal se oblíbencem královny Alžběty I. i krále Jakuba I., ten ho jmenoval advokátem a nakonec Bacon postoupil až na post lorda kancléře, ovšem během působení v téhle funkci se dokázalo, že přijal úplatek. Důsledkem bylo jeho uvěznění do londýnského Toweru, král Jakub I. mu ale po pár dnech dal milost a osvobodil ho. Poté začal pracovat na svých filosofických dílech.

Bacon a jeho filosofie nebo představa o ideální společnosti vychází ze společenských a politických poměrů doby, ve které žil, to znamená Anglie v 16. a 17. století. Anglie byla v této době bohatou a mocnou zemí, která zažívala rozkvět ve všech oblastech.

Ideálním státním zřízením je podle něj jako u Machiavelliho *absolutní monarchie*, což znamená, že je moc soustředěna v rukou jednoho člověka – panovníka. Bacon ve svých *Esejích* věnuje hodně pozornosti vlastnostem panovníka, popisuje, jaký by měl být, jak by měl řešit problémy, na koho a na co si dávat pozor a jak zajistit, aby stát prosperoval, byl soběstačný a silný. Velkou roli ve státě by měly hrát vojenské síly, o kterých pojednává ve své eseji *O skutečné velikosti království a států*. Dále se zmiňuje o roli bohatství, které dost podrobně popisuje v *Nové Atlantidě* na obyvatelstvu utopického ostrova. V tomto díle také nalézáme, jak je důležité se rozvíjet a dělat vědecké pokroky, Bacon byl totiž vědec, proto jsou jeho díla převážně vědeckého rázu. Z jeho děl můžeme také poznat, že byl oddaným křesťanem a i tenhle prvek, tedy křesťanství, hraje v podle něj ve státě velkou roli. Jeho křesťanského ducha nalezneme jak v *Esejích*, tak v *Nové Atlantidě*, kde obyvatelé ostrova byli hluboce věřící a přijímali návštěvníky, jen pokud také věřili v Boha a nespáchali těžší hříchy.

2.1 Politické principy vycházející z Baconovy tvorby

Bacon klade důraz na silné vojsko, které je hned po panovníkovi nejvýznamnějším prvkem státu a ukazuje velikost státu. Nezáleží tedy na velikosti území nebo početnosti obyvatelstva dokonce ani velmi nezáleží na velikosti vojska, ale na tom, jak jsou vojáci udatní a vycvičení. Bacon říká: „*První položkou v určení velikosti kteréhokoliv státu je rod válečně zdatných mužů*“, ³⁸ přičemž by se stát neměl obracet na žoldáky, na které není spolehnutí. Muži mají

³⁸ Bacon 1985: 97.

vojenskou službu vyznávat jako největší čest. Dále stát musí být obezřetný a bdělý vůči svým sousedům a „(...) *hotový chopit se zbraně při každé příležitosti,*“³⁹ a také připraven poskytnout pomoc spojencům.

Jelikož většina evropských zemí má přístup k moři, je také výhodné mít dobré loďstvo a převahu na moři a to jak kvůli válkám, tak kvůli obchodu. Vojsko může být na souši sebevíc udatné, ale přece jen se může dostat do úzkých.

Co se týče bohatství, je Bacon názoru, že je užitečné, jen když je v oběhu. Nemělo by se zbytečně hromadit, ale taky s ním má být uvážlivě naloženo. Není špatné mít peníze a to hlavně v období války. Bacon sice píše: „*Ani peníze netvoří svaly války, pokud u národa změkčilého a zženštilého svaly mužských paží ochabl,*“⁴⁰ což je pravda, jelikož pokud má stát peníze, ale jen zženštilé muže, válku s nimi nevyhraje, nicméně není na škodu peníze mít, válka je nákladná a je nutno investovat do armády a zbroje.

Ve válce jde vždy dopředu věda, ta je dalším podstatným prvkem ideálního státního zřízení. Rozvoj vědy dostává stát i život obyvatelstva na vyšší úroveň. V *Nové Atlantidě* vysílají ostrované do světa vědce, kteří pak z okolního světa přinášejí nové užitečné vědecké poznatky. Na tomto ostrově vládne *Šalamounův dům*, což je v podstatě vědecká instituce, kde se uskutečňují technické pokroky a díky ní oplývá Nová Atlantida množstvím vynálezů a vymožeností. Mnohé z těchto popisovaných vynálezů v Baconově době neexistovalo, ale byly vynalezeny o mnoho let později, dokladem je například tato citace: „*Rovněž napodobujeme let ptáků a známe několik druhů vzduchoplavectví, máme lodě a čluny pro jízdu pod vodou a odolné proti vlnám.*“⁴¹

Jak již bylo zmíněno, ideálnímu státu vládne jeden panovník. Měl by se najít takový vládce, který nebude myslet jen na sebe a nebude zneužívat svého postavení pro vlastní zájmy a potřeby. Panovník má dělat vše pro blaho státu a lidu. Vladař by si měl vytvořit poradní sbor věrných a čestných lidí, nechat je aby své rady a návrhy předložili a zformulovali, ale pak by si je měl vzít do vlastních rukou a uplatnit je tak, jakože pocházejí od něj a z jeho hlavy. Takto by si měl počínat, aby neklesla jeho autorita. V *Esejích* Bacon zmiňuje i vytvoření stálých výborů.

³⁹ Bacon 1985: 103.

⁴⁰ Tamtéž: 97.

⁴¹ Bacon 1952: 50.

Co se týče poradců, ale i šlechty, hrozí od nich panovníkovi nebezpečí, pokud se budou příliš angažovat do rozhodování a panovník by mohl ztratit autoritu. Šlechta je užitečná, ale panovník by její aktivity měl usměrňovat a to zadáváním méně podstatných, ale nezbytných úkolů pro udržení pořádku ve státě. Šlechta jako taková je sice v mnohých věcech k užítku, ale neměl by jí být nadbytek, panovník si musí hlídat, aby se velmi nerozmnožovala, jelikož šlechta státu ekonomicky nepřispívá a potrpí si na přepych. V případě, že by se počty ve šlechtě zvýšily, stát by brzy mohl přijít na mizinu.

Prvek, který propojuje všechna Baconova díla, přestože byl vědcem, je úloha křesťanství ve společnosti. Náboženství je užitečné, protože spojuje, sjednocuje lid a přináší mír. Pro fungování státu je náboženství nezbytné. Bacon nechápe ateismus a staví se proti němu, zdůrazňuje taky, že by se ale křesťanství nemělo šířit násilně jako je tomu u Islámu.

Bacon v *Nové Atlantidě* představuje ideální ostrov jako takový, který se snaží být izolován, aby k nim necestovalo moc cizinců, nicméně proti naturalizaci cizinců výslovně není, ba naopak. Pokud chce totiž stát rozšiřovat své území, nemůže počítat s tím, že všechna získaná území může osídlit jen domácí obyvatelstvo. V souvislosti s cizinci uvádí Bacon příklad Římské říše. V Římské říši, což byla v jeho době největší říše světa, měli pro cizince otevřenou náruč a při kolonizaci pokládali římské základy na půdě cizích národů. „*Spojíte-li obě tyto vlastnosti, řeknete nakonec, že se Řím nerozšířil po celém světě, nýbrž že se celý svět rozšířil do Říma.*“⁴²

⁴² Bacon 1985: 100.

3. Využití filosofie **jaké a koho?** v praxi

Praktické využití poznatků obou autorů v současnosti je téměř nemyslitelné. Pro jejich využití v historii ovšem nemusíme chodit příliš daleko. Velmi významně byl jimi mimo jiné ovlivněn nacistický **führer** Adolf Hitler. Popíšeme nyní, jakým způsobem podle nás Hitler realizoval Machiavelliho myšlenky a jak by mohla vypadat jeho vláda, kdyby smýšlel spíše dle Bacona.

3.1 Machiavelliho pojetí

Není žádným tajemstvím, že Hitler viděl Machiavelliho *Vladaře* jako nějaké zjevení a nechal se jím hluboce inspirovat. Velmi často prý opakoval: *Der Zweck heiligt der Mittel* – účel světi prostředky. Morálka je „(...) zbabělá měšťácká nedůslednost uklidňovat své svědomí právními postupy. Je jen jedno právo, životní právo národa“.⁴³ Z tohoto citátu už také můžeme vycítit Hitlerovo nacionalistické smýšlení, které tvoří základ jím vytvořené politické ideologie – *nacismu*, jehož biblí byl Hitlerův *Mein Kampf*.

Politika je pro něj dosažení cíle všemi myslitelnými prostředky, tedy mimo jiné vychytralostí, přemlouváním, dobrotou, ale i lstí a brutalitou. Jde mu jen o moc. Náboženství v jeho vládě také nemá své místo, slouží mu pouze jako zářný příklad hierarchického uspořádání, které později přenesl do stanov NSDAP. Tvoří ovšem víru v národ, víru v něj, má tedy v plánu církve postupně vytlačit. Mimo jiné ovšem pocíťoval silný despekt k odborníkům a vědcům, které většinou odmítal poslouchat.

Co se týče osudu, byl v tomto směru Hitler odborník, hlavně pak během procesu dostávání se do čela Německé říše. I přes počáteční neúspěchy měl vše naplánováno a čekal vždy na ty správné chvíle (dalo by se říct, že byl politickým oportunistou). Byl tedy zároveň lvem, který se nebál použít hrubé síly, i liškou, která mazaně vyčkává na ten pravý okamžik k zásahu. Až ke konci války začal váhat, což vedlo k jeho pádu.

Hitler také disponoval velmi silnou armádou, tvořenou z branců, kteří jej poslouchali na slovo, a odhodlaných dojít stanoveného cíle přes veškeré překážky.

⁴³ Matějka 1997: 129.

*„Hitlera je možno karikovat, odsuzovat, ale nelze popřít, že do osudů 20. století zasáhl jako jen málo lidí před ním a po něm. Vždyť opanoval téměř celou Evropu, málem vyhladil Židy, ohrožoval Západ i Východ a k jeho porážce se nakonec musel spojit celý svět“.*⁴⁴

3.2 Baconovo pojetí

Navzdory tomu, že určité názory Francise Bacona na politiku státu vycházely z filosofické ideologie Machiavelliho, tak se pohledy a principy Bacona a Hitlera spíše rozcházejí. Oba byli zastánci absolutismu, ovšem kdyby se Hitler řídil podle Bacona, možná by dějiny Evropy nebyly tak temné a děsivé.

Už jen pohled na náboženství by znamenal značnou změnu. Hitler i Bacon byli oba názoru, že náboženství je užitečné z hlediska spojení národa a tak se dá národ lépe ovládat. Zatímco pro Hitlera křesťanství nic víc neznamenalo, Bacon byl oddaným křesťanem, jeho víra byla skutečná a stát by se měl podle něj řídit mravními křesťanskými zásadami.

Panovník ve státě je dalším rozporem mezi Baconovou ideou a Hitlerovou aplikací. Baconův ideální panovník je ctnostný a myslí jen na blaho lidu. V jeho státě hraje významnou roli vojsko, ale k rozpoutání války mají vést spravedlivé důvody. Hitler uvažoval jako diktátor, přivlastnil si machiavelistickou tezi: *„Účel světi prostředky.“* Jeho důvody k válce byly hnány nenávisť vůči jiným rasám a neutichající touhou po moci a záleželo mu pouze na síle a vyvýšení vlastního národa.

A konečně, co se vědy týče, je známo, že Hitler podporoval vědu, ale jen takovou, související s technickým pokrokem a výrobou zbraní. Bacon byl všestranným vědcem a v jeho představě o státě je věda podstatným prvkem pro vysokou politickou i společenskou úroveň, proto by měl stát fungovat na vědeckých principech a rozvíjet se ve všech oblastech.

⁴⁴ Matějka 1997: 134.

ZÁVĚR

Největším rozdílem mezi Niccoló Machiavellim a Francisem Baconem je tedy nejspíš ten, že Bacon, na rozdíl od Machiavelliho, popisuje státní zřízení, které se mu jeví jako ideální, ve značně *utopistické* rovině. Machiavelli vychází z čistě racionálního poznání, které dokládá na mnoha a mnoha reálných příkladech z minulosti. Pokud vycházíme z předpokladu, že hlavní tezí Machiavelliho smýšlení je rčení „*účel světí prostředky*,“ u Bacona je to jistojistě citát „*vědění je moc*.“ Machiavelli je pokládán za otce machiavellismu a negativistické politiky, Bacon pak za otce empirismu a experimentální metody indukce.

V práci jsme tedy popsali hlavní myšlenky obou autorů a aplikovali jejich filosofii na počínání Adolfa Hitlera před a během Druhé světové války. Práce tak čtenáři nabízí srozumitelné shrnutí námi získaných nejdůležitějších poznatků a také jejich snadné pochopení. **Je možné demonstrovat a využít předkládané poznatky i na jiných příkladech, příp. státní zřízení, která existují v současné době? Lze využít předkládané informace ve veřejné politice? Pokud ano, jak a kým?**

Jak jsme již zmiňovali, úplné využití filosofie obou těchto myslitelů je v současnosti téměř vyloučeno. I když se o to někteří politici v minulosti pokoušeli. Ovšem jisté znaky jejich smýšlení, hlavně pak ono dychtění po moci, přeci jen můžeme sledovat i na některých současných politicích, kteří se pohybují i v nejvyšších politických sférách České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

RÜHLE, Volker. *Niccoló Machiavelli: Konstrukce politična*. Reflexe. 1996, č. 17. Dostupné z: <http://www.reflexe.cz/File/Reflexe%2017/ruhe.pdf>

BELÁS, Ľubomír. *Machiavelli dnes*. Prešov: Prešovská univerzita, Filozofická fakulta, 2007. ISBN 978-80-8068-629-1.

MACHIARELLI, Niccoló. *Vladař*. V tomto překladu vyd. 3. Překlad Josef Hajný. Praha: Ivo Železný, 1997, 101 s. Italská knihovna. ISBN 80-237-3544-6.

MATĚJKA, Jaroslav. *Machiavelistické etudy: Churchill. Roosevelt. De Gaulle. Hitler*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1997, 165 s. ISBN 80-7219-001-6.

WHITE, Michael. *Machiavelli: nepochopený muž*. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Gerik Císař. Praha: BB art, 2006, 294 s., [8] s. čb obr. příl. ISBN 80-734-1667-0.

BACON, Francis a Konstantin JELÍNEK. *Nová Atlantis*. 1. vyd. Překlad Alois Bejblík. Praha: Rovnost, 1952, 52 s., [2] s. obr. příl. Živé odkazy (Rovnost), sv. 7.

BACON, Francis. *Eseje čili Rady občanské a mravní*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1985. 212 s